

Mustaqillik yillarida tasviriy san'at faniga bo'lgan e'tibor

O'zbekiston badiiy ijodkorlar uyushmasi azosi Andijon davlat pedagogika instituti
o'qituvchisi **Mamitaliyev Axmadjon G'aniyevich**

Anotatsiya

Ushbu maqolada mustaqillik yillarida tasviriy san'at fanini, uning yangi bosqichdagi rivojini o'rganish va ulardan yosh avlod badiiy tarbiyasida foydalanish muhim ahamiyatga ega ekanligi e'tirof etilgan.

Kalit so'zlar

Mustaqillik, san'at, e'tirof, haykaltaroshlik, fan, pedagogik, milliy, rassom

O'zbekistonning mustaqilligi milliy tasviriy san'atimiz taraqqiyotiga katta imkoniyatlar eshigini ochib berdi. Bu davrda tasviriy san'atning rangtasvir, haykaltaroshlik, grafika turlari yanada rivojlandi. San'atning janrlarida o'nlab rassom va haykaltaroshlarning erkin ijodiy faoliyati keng tus oldi. Sobiq Ittifoq davrida ijodkorlar yagona "sotsialistik realizm" yo'nalishida ijod qilgan bo'lsalar, hozir ular hech ikkilanmasdan o'zlarini qiziqtirayotgan avangardizm, romantizm, impressionizm, abstraksionizm va boshqa qator ijodiy yo'nalishlarda va mavzularda yuksak badiiy saviyadash asarlarni yaratmoqdalar. Bu yutuqlarning qo'lga kiritilishida shubhasiz tasviriy san'at, uning rivojlanishi uchun davlatimiz tomonidan ishlab chiqilgan ko'plab qaror va farmonlarining hayitga joriy etilishi bo'ldi.

O'zbekiston mustaqillikka erishishi munosabati bilan milliy maktablarimiz shakllandi. Bu maktablar jahon pedagogikasi erishgan eng yuksak, samarali ish tajribalaridan o'zining o'qitish uslublarini tanlagan holda o'quv-metodik ishlarni amalga oshirmoqda. Milliy maktablarimizdagi tasviriy san'at o'quv predmeti mustaqillik yillarida yanada muhim ahamiyat kasb etib, uning o'qitilishini takomillashtirish tadbirlari belgilanmoqda. Shunga ko'ra bugungi kunda maktablarda o'qitishning asosiy 3 ta uslubidan foydalanilmoqda.

I. O'quv materialini og'zaki bayon etish uslubi.

II. Amaliy ishlar uslubi.

III. O'qitishning ko'rgazmalilik uslubi.

M a'lumki, maktabda tasviriy san'atni o'qitishda ham boshqa fanlar qatori yuqoridagi o'qitish uslublaridan foydalanib kelinmoqda va bu uslublar yaxshi samara bermoqda. Shunga ko'ra bugungi kunda tasviriy san'atni o'qitish uslubiyoti maktab tasviriy san'ati dasturi asosida uning maqsadi hamda vazifasini, mazmunini

sistemali tarzda o‘rganib, O‘qitishning eng samarali uslub va didaktik prinsiplarini tanlab, umumlashtirib, bo‘lajak rassom-pedagoglarga yetkazib beriladi.

Mustaqillik yillarida ijod qilayotgan rassom va haykaltaroshlarimizning yutuqlari shundaki, ular birinchidan erkin ijod yo‘liga o‘tdilar, ikkinchidan milliy badiiy an‘analarni davom ettirish, milyaiylik va umuminsoniy qadriyatlarining uygunligini ta‘minlash borasida yangi, zamonaviy, ilgor tasviriy texnologiyalarni qo‘llab, muvaffaqiyatli asarlarni yaratmoqsalar.

Mustaqillik ne‘matidan bahramand bo‘lgan kekxa, o‘rta va yosh avlod rassomlarimiz ijodida ham ijodiy ko‘tarinkilik ko‘zga tashlanadi. Buni M.Saidov, I.Ko‘ziboyev, B.Boboyev, V.Burmakin, M.Yo‘ldoshev, J.Quttimurodov, T.Mirjalolov, T.Quryozov, A.Ikromjonov, J. Umarbekov, B.Jalolov, A.Mirzayev, Z.Faxriddinov, R.Xudoyberganov, N.Oripova, A.Mo‘minov, A.Nuriddinov kabi rassom va haykaltaroshlar ijodida yaqqol ko‘rish mumkin.

Tasviriy san‘at nazariy asoslari bo‘yicha chuqur bilimga ega bo‘lish, ayniqsa, qalamtasvir, rangtasvir, kompozitsiya, qurish-yasash, haykaltaroshlikdan malaka hosil qilish, manzarali, mavzuli kompozitsiya yaratish, odam shaklini turli harakatlar va kiyimlarda tasvirlash usullari, haykaltaroshlik, dizayn san‘ati, tasviriy san‘at tarixi haqidagi ko‘nikma va ma‘lumotga ega bo‘lish tasviriy san‘at o‘qituvchisi faoliyatida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

2002 yil 16 oktyabrda “O‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘limi Davlat standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 400-sonli qarori bilan tasdiqlangan “Boshlang‘ich sinflarda ta‘lim-tarbiya ishlari tayyorlov yo‘nalishi bo‘yicha tarmoq ta‘lim standarti o‘quv dasturlarida tasviriy san‘atdan “Qalamtasvir”, “Rangtasvir”, “Kompozitsiya”, “Amaliy va dizayn san‘ati”, “Tasviriy ssan‘t o‘qitish metodikasi”, San‘at tarixi” kabi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quvchilarga bilim va malakalar berish ko‘zda tutilgan.

Mustaqil O‘zbekiston tasviriy san‘atining milliyligi undan, avvalo, realistik pozitsiyada turishni, moddiy olamning obyektiv qonuniyatlarini e‘tirof etgan holda tasvirlashni talab qiladi. Bu esa rassomdan narsa va voqealarni aniq, o‘ziga o‘xshatib, real holda ifodalashni va jamiyatning muhim jihatlarini aniq maqsad sari yo‘naltirilgan, badiiy jihatdan yuksak talablarga javob beradigan san‘at asarlari yaratishni talab qiladi. Jahon realistik tasviriy san‘ati — jahon xalqlarining o‘tmishi, hozirgi kuni va kelajakdagi hayotini ifoda etuvchi, shuningdek, tabiat va jamiyatni tasvirlovchi haqiqiy ko‘zgudir. Biz unda o‘tmishni, bugunni va kelajakni ko‘ramiz. Shu boisdan ham realistik tasviriy san‘at ustalari o‘tmish tarixini ham, materiya va taraqqiyotni ham, matematika, tabiiyot, geografiya va biologiyani ham yaxshi

bilishlari lozim. San’at uzoq tarixga ega bo’lib, u jamiyatda mehnat faoliyatining rivojlanishi, takomillashuvi va ijtimoiy faoliyatning taraqqiyoti asosida shakllandi. U moddiy ishlab chiqarish, jamiyatning iqtisodiy tuzumi va mehnat munosabatlari hamda qurollarining takomillashuvi tufayli jamiyat ongining evolutsion taraqqiyoti jarayonida vujudga keldi va rivojlandi.

Kasb –hunar kollejlarda DTS Tasviriy san'atning yunalishi buyicha kichik mutaxassislari tayyorlashning zarur va yetarli shartlari va ularning mazmuni, maqsadlarini aniqlaydi. Ta'lim oluvchilarning o'quv yuklamalari hajmi va standart talablari nazoratini belgilab beradi.

Standart talablari ta'lim oluvchilarning kasbiy tayyorgarligi o'quv mashg'ulotini attestatsiyadan o'tkazishda asosiy mezon hisoblanadi.

Unda “Qalamtasvir” uchun-78 soat,

“Rangtasvir” uchun-78 soat,

“Kompozitsiya” uchun- 78 soat,

“Amaliy va dizayn san’ati” uchun-64 soat,

“Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi” uchun-55 soat,

“San’at tarixi” uchun-30 soat vaqt ajratilgan.

“San’at tarixi” kursi ham yosh avlodni san’atshunoslik sohasidagi bilim va malakalarini oshorishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu yunalish bo‘yicha jami 30 soat ajratilgan bo‘lib , asosan nazariy bilimlar beruvchi mashg‘ulotlardan iboratdir.

Tasviriy san’at tarixi faning asosiy maqsadi O‘zbek va chet el tasviriy san’ati asarlari hamda nodir yodgorliklari bilan tanishtirish, rassomlar asarlarini mushohada qilish, ularni mustaqil tahlil qilish, go‘zallikdan zavqlanish, san’at asarlarini taqqoslay olish kabilarni o‘rgatish va yoshlarning san’atshunoslik madaniyatini o‘stirishdir.

Unda san’at tushunchasi, tasviriy san’at tur va janrlari, Qadimgi dunyo san’ati, Antik davr san’ati, Uyg‘onish davri san’ati, Qadimgi rus san’ati, Me’morchilik san’ati, Temur va temuriylar san’ati, Ch. Axmarov, I.Ikromov, A. Abdullayev ijodi, M. Nabiyev, M. Saidov, G’ Abduraxmonov ijodi, D. Ro‘ziboyev, J. Quttimurodov, ijodi, J. Umarbekov, B. Jalolov ijodi, A. Mirzayev, T. Sa’dullayev va boshqalar kabi mazular alohida o‘rin olgan. Ko‘rinib turganidek, pedagogik yonalishdagi kasb-hunar kollejlarda o‘tiladigan tasviriy san’at darslarida “San’at tarixi” kursiga ham alohida o‘rin beriladi. Bu shubhasiz o‘quchi yoshlarning san’atshunoslik madaniyatini rivojlantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Mustaqillik yillarida respublikaning qator viloyat, shahar, tumanlarida yoshlarga tasviriy san’atni o‘qitish bo‘yicha litseylar, kollejlarda, maxsus internat maktablarda ochilib, iste’dodli yoshlarga tasviriy san’atdan chuqurlashtirilgan bilim va malakalar berish keng yo‘lga qo‘yildi. Oliy o‘quv yurtlarida tasviriy san’atni o‘qitish metodikasi, nazariyasi va tarixi bo‘yicha magistratura va aspiranturalarda ochildi. U yerda xalqimizning iste’dodli yoshlari bilim olib, jahonga mashhur rassom, san’atshunos, pedagog-olimlar bo‘lib yetishib chiqib, O‘zbekiston tasviriy san’atini jahon san’ati darajasiga olib chiqishdek sharaflari va mas’uliyatli vazifani amalga oshirmoqdalar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev N.U. “San’at tarixi” . 2-tom. Toshkent. San’at, 2001 yil.
2. Oydinov N. “O‘zbekiston tasviriy san’atidan lavhalar” Toshkent, O‘qituvchi. 1997 yil.
3. S. Abdurasulov, N.Tolipov. “Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi” Toshkent, 2007 yil.
4. S. Abdurasulov, B.Boymetov. Tasviriy san’at. Toshkent, 2006 yil.